

Rozdział I. Interpretacja umów – uwagi o pojęciu

§ 1. Uwagi wprowadzające

Przy rozważaniu problematyki umownej jedną z najistotniejszych kwestii jest interpretacja umowy. We wszystkich aktach prawa jednolitego, zarówno o charakterze wiążącym¹, jak i niewiążącym², niezależnie od tego, czy mają one zasięg europejski³, czy globalny⁴ zostały zamieszczone rozwiązania dotyczące interpretacji umów. Wybór tych rozwiązań poprzedzały badania prawnoporównawcze nad interpretacją umów (bądź szerzej, tj. interpretacją oświadczenia woli) w prawie prywatnym o zasięgu globalnym. Analiza branych pod uwagę rozwiązań normatywnych prowadzona przy opracowywaniu poszczególnych aktów była następnie uwzględniana i uzupełniana przez twórców kolejnych aktów prawa modelowego oraz CESL.

Pierwszą regulacją, która ma w rozważanym zakresie istotne znaczenie, gdy chodzi o prawo jednolite, jest Konwencja wiedeńska z 1980 r. o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów (CISG). Uzasadnione – jak sądzę – jest twierdzenie, że z konwencji tej można wywieść filozofię interpretacji umów w jednolitym prawie prywatnym znajdującym wyraz w analizowanych aktach prawa jednolitego. Na podstawie jej rozwiązań można również wnioskować o założeniach, celu, dyrektywach i metodzie interpretacji umów, które są akceptowane jako rozwiązania jednolite, i które często postrzega się jako tzw. *best solutions*. Ostatnim z opracowanych aktów odnoszącym się do umów i obejmującym reguły dotyczące ich interpretacji jest wspólne europejskie prawo sprzedaży (CESL)⁵. Pierwszy i ostatni

---

¹ Najistotniejsze znaczenie ma tu Konwencja wiedeńska z 1980 r. o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów (CISG).

² Chodzi tu o: UPICC, PECL, DCFR, Zasady TRANS-LEX, a także CESL do chwili uzyskania przez ten instrument mocy wiążącej.

³ Zasięg europejski mają PECL, DCFR, CESL.

⁴ Aktami prawa jednolitego o zasięgu globalnym są: UPICC, Zasady TRANS-LEX oraz CISG.

⁵ Projekt rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie wspólnych europejskich przepisów dotyczących sprzedaży, KOM(2011)635 wersja ostateczna (dostępny na stronie: <http://eur-lex.europa.eu>).

z opracowanych aktów prawa jednolitego odnosi się głównie do umów sprzedaży międzynarodowej⁶. Można rzec, że gdy chodzi o opracowanie jednolitego prawa umów, podejmowany w tym zakresie wysiłek intelektualny zatoczył koło. Jak już wspomniano, punktem wyjścia były przepisy konwencyjne dotyczące sprzedaży. Następnie podejmowano próby w skali globalnej i lokalnej służące ujednoliceniu prawa umów w szerszym zakresie, aby znów powrócić do regulacji umowy sprzedaży w postaci bardziej formalnego dokumentu, tj. instrumentu opcjonalnego (*Optional Instrument*, dalej: OI), czyli projektu rozporządzenia obejmującego wspólne europejskie przepisy o umowie sprzedaży (CESL)⁷. Należy w związku z tym zauważyć, że zakres przepisów o charakterze wiążącym⁸, które jest w stanie zaakceptować międzynarodowa społeczność, oscyluje wokół umowy sprzedaży. W pozostałym zakresie można mówić głównie o aktach mających charakter *soft law*. Akty te mają znacznie szerszy zakres przedmiotowy, wykraczający nawet poza umowy, jako źródła stosunków prawnych⁹.

Do najważniejszych regulacji o charakterze niewiążącym, w kolejności ich powstawania należy zaliczyć Reguły Międzynarodowych Umów Handlowych UNIDROIT (*UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts*, dalej: UPICC)¹⁰, Zasady Europejskiego Prawa Umów (*Principles of European Contract Law*, dalej: PECL)¹¹, których pierwsza część została opublikowana w 1995 r.¹²,

---

⁶ Warto zwrócić uwagę, że CISG – sądząc na podstawie art. 1 CISG określającego zakres jej stosowania – w zasadzie w całości odnosi się do umowy sprzedaży. Trzonem CESL również jest umowa sprzedaży, ale w większym zakresie niż w przypadku CISG, przepisy CESL znajdują zastosowanie także do innych umów określonych w art. 1 i 2(m) CESLR.

⁷ Zob. przyp. 5.

⁸ Konieczne jest w tym miejscu uczynienie zastrzeżenia, że moc wiążącą ma obecnie tylko CISG. Natomiast „bardziej formalny” charakter wspólnego europejskiego prawa sprzedaży (CESL) sprowadza się do tego, że na skutek woli politycznej w instytucjach UE, zbiór tych przepisów przyjął postać projektu rozporządzenia. W związku z tym obecnie, z pewnymi zastrzeżeniami, można traktować go jako *soft law*. Na przesądzenie losu tego aktu przyjdzie jeszcze poczekać. Zarówno jego zawartość merytoryczna, jak i uzyskanie przez niego mocy wiążącej nie są jeszcze przesądzone.

⁹ Co do zakresu przedmiotowego poszczególnych aktów prawa modelowego zob. fragmenty dotyczące źródeł międzynarodowego prawa handlowego opracowane przez każdego z autorów: B. Fuchs, E. Rott-Pietrzyk, M. Zachariasiewicz, [w:] System Prawa Handlowego, t. 9, Międzynarodowe prawo handlowe, W. Popiołek (red.), Warszawa 2013, s. 17–98.

¹⁰ Reguły UNIDROIT (UPICC) ukazały się w wersjach z 1994, 2004 oraz 2010 r. Polskie tłumaczenie UPICC 1994 z języka angielskiego i francuskiego autorstwa M. Jagielskiej i M. Szpunara ukazało się w PPHZ 2000, t. 19–20, s. 304–359.

¹¹ Gdy chodzi o PECL, także powstało kolejno kilka wersji: 1995 (część I), 2000 (część I i II), 2002 (część III). Polskie tłumaczenie PECL z 2000 r. z języka angielskiego i francuskiego autorstwa M.A. Zachariasiewicz i J. Beldowskiego z wprowadzeniem J. Beldowskiego ukazało się w KPP 2004, Nr 3, s. 801–881 i n.

¹² Zob. O. Lando, H. Beale (red.), *The Principles of European Contract Law. Part I: Performance, Non-Performance and Remedies*, Dordrecht 1995.

tj. rok po ogłoszeniu UPICC¹³. Następnie rozpoczęto tworzenie zasad transgranicznego prawa handlowego, tj. Zasad TRANS-LEX¹⁴, jako tzw. *New Lex Mercatoria*¹⁵. W przypadku TRANS-LEX Principles założeniem ich twórców jest ciągły proces tworzenia zasad¹⁶ stosownie do rozwoju międzynarodowego prawa handlowego (tzw. *creeping codification*)¹⁷. Kolejnym aktem jest europejski Wspólny System Odniesienia (*Draft Common Frame of Reference*, DCFR)¹⁸. Ostatnim aktem poprzedzającym CESL jest tzw. *Feasibility Study*¹⁹, będący propozycją opracowaną przez Grupę Ekspertów na zlecenie Komisji UE, który odnosi się do projektu instrumentu opcjonalnego, przygotowanego następnie jako wspomniane już wspólne europejskie prawo sprzedaży (*Common European Sales Law*, CESL).

Jak już zostało powiedziane, we wszystkich wymienionych aktach zamieszczono przepisy o interpretacji oświadczeń woli, innych zachowań strony²⁰ bądź umowy²¹. W żadnym z tych aktów nie zdefiniowano *expressis verbis* pojęcia, ani celu interpretacji. O pojęciu i celu interpretacji należy wnioskować na podstawie wszystkich przepisów określających ogólne i szczegółowe dyrektywy interpre-

---

¹³ Pierwsza wersja UPICC ukazała się w 1994 r., zob. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, Rome 1994. Druga wersja została opublikowana w 2004 r. Bliżej na temat genezy UPICC zob. S. Vogenauer, [w:] Commentary on the UPICC, s. 6 i n. Ostatnia wersja UPICC ukazała się w 2010 r. i jest dostępna na stronie: <http://www.unidroit.org/english/principles/contracts/principles2010/blackletter2010-english.pdf>.

¹⁴ Zasady TRANS-LEX są dostępne na stronie: <http://trans-lex.org/>.

¹⁵ Baza TRANS-LEX i zamieszczone w niej zasady zostały opracowane na uniwersytecie w Kolonii pod kierunkiem K.P. Bergera, który jest ich inicjatorem. Jest ona następcą bazy „Transnational Law Digest & Bibliography” (Tldb) obejmującej tzw. Zasady CENTRAL. Baza Tldb działała na stronie www.tldb.net od 1.10.2001 r. do marca 2009 r.

¹⁶ Aktualna lista zasad znajduje się na stronie: <http://www.trans-lex.org/principles> (stan na 5.8.2013 r.).

¹⁷ K.P. Berger wyjaśnił tę inicjatywę w monografii *The Creeping Codification*, s. 198 i n.; zob. również trzecie wydanie tej publikacji z 2010 r. odnoszące się już wprost do TRANS-LEX Principles (s. 12 i n.).

¹⁸ DCFR Full Edition, Ch. von Bar, E. Clive (red.).

¹⁹ A European contract law for consumers and businesses: Publication of the results of the feasibility study carried out by the Expert Group on European contract law for stakeholders' and legal practitioners' feedback, dostępny na stronie: http://ec.europa.eu/justice/contract/files/feasibility_study_final.pdf.

²⁰ Interpretacji oświadczeń woli i innych zachowań stron dotyczy *expressis verbis* art. 8 CISG. Należy go jednak stosować odpowiednio do umów. Tak zamiast wielu M. Pazdan, [w:] *Konwencja wiedeńska*, s. 137. Zob. także Secretariat Commentary on Art. 7 of the 1978 Draft, Official Records, s. 18.

²¹ W UPICC, PECL oraz TRANS-LEX Principles zamieszczono wyłącznie przepisy odnoszące się do interpretacji umów. Natomiast w DCFR zamieszczono regulację dotyczącą zarówno umów (art. II.-8:101-II.-8:107), jak i oświadczeń woli (art. II.-8:201-II.-8:202). W CESL również znalazły się przepisy odnoszące się do interpretacji umów (art. 58, 65) oraz jednostronnego oświadczenia woli (art. 12).

tacyjne. Wydaje się, że przepisy aktów prawa jednolitego dają interpretującemu funkcjonalne narzędzia służące interpretacji. O tym, że są to narzędzia sprawne, przekonuje m.in. efekt ich zastosowania zobrazowany przez dorobek judykatury. Dorobek ten z oczywistych względów dotyczy rozwiązań konwencyjnych przyjętych w CISG, a także UPICC oraz PECL. W przypadku dwóch ostatnich aktów, dotyczy to sytuacji, w których strony dokonały materialnoprawnego wskazania któregoś z nich, upoważniły sąd do orzekania na podstawie ogólnych zasad prawa, zasad słuszności (*amiable compositeur*) bądź sąd w ramach wypełniania luk, na podstawie art. 7 ust. 2 CISG, zastosował UPICC²² bądź PECL²³. Nie ma przeszkód, aby ten sam mechanizm był stosowany w odniesieniu do DCFR, Zasad TRANS-LEX, *Feasibility Study* czy CESL²⁴ zanim akt ten będzie miał moc wiążącą²⁵. Od opublikowania tych aktów minął stosunkowo niedługi czas. Można się jednak spodziewać, że sądy, tak jak odwoływały się do przepisów o interpretacji umów w PECL czy UPICC, orzekając na podstawie Konwencji wiedeńskiej z 1980 r., będą to czyniły w stosunku do DCFR. Stosowanie zatem narzędzi w postaci przyjętych w różnych aktach prawa modelowego i CESL (bardzo zbliżonych do siebie pod względem merytorycznym) dyrektyw interpretacyjnych, służy w założeniu do osiągnięcia rozsądnego i słusznego wyniku interpretacji, a w konsekwencji czyniącej zadość tym kryteriom decyzji indywidualnej.

Jak już wspomniano, rozwiązania prawa jednolitego nie dają jednak odpowiedzi w postaci definicji, czym jest interpretacja i jaki jest jej cel. Poszukując odpowiedzi na to pytanie należy sięgnąć do dorobku doktryny prawa prywatnego oraz teorii prawa. W teorii prawa jednak przedmiotem rozważań jest przede wszystkim interpretacja norm prawnych. Można jednak przypuszczać, że istnieje „wspólny mianownik” rozważań nad pojęciem i celem interpretacji w prawie prywatnym, gdy chodzi o interpretacje umów oraz w teorii prawa, gdy chodzi o interpretację norm prawnych (ustaw i konstytucji). Odnalezienie wspólnego mianownika nie jest jednak zadaniem łatwym, zważywszy na ostatnie bada-

---

²² Na temat stosowania PECL przy wypełnianiu luk w zakresie interpretacji umów zob. bliżej *J.M. Perillo*, Remarks on the manner in which the UNIDROIT Principles may be used to interpret or supplement Article 8 CISG, dostępny na stronie: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/anno-art-08.html>.

²³ Na temat stosowania PECL przy wypełnianiu luk w zakresie interpretacji umów zob. bliżej *M. Stanivukovic*, Editorial remarks on the manner in which the Principles of European Contract Law may be used to interpret or supplement Article 8 CISG, dostępny na stronie: <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/anno-art-08.html>.

²⁴ Warto zwrócić uwagę, że regulacje przyjęte w *Feasibility Study* (art. 56–63) i CESL (art. 58–65) są identyczne.

²⁵ Moc wiążąca CESL jako instrumentu opcjonalnego przesądzi o innym charakterze aktu woli stron, zgodnie z którym CESL znajdzie zastosowanie do wiążącego je stosunku prawnego. Bliżej na ten temat *M. Zachariasiewicz*, [w:] System Prawa Handlowego, t. 9, Międzynarodowe prawo handlowe, *W. Popiołek* (red.), Warszawa 2013, s. 37 i n.

nia prowadzone przez teoretyków prawa²⁶. Ujmując rzecz najprościej, twierdzą oni, że o interpretacji można mówić dopóty, dopóki poszukuje się intencji autora tekstu. Zatem w sytuacji, gdy przy interpretacji wykorzystuje się inne narzędzia normatywne (obiektywne) i nie poszukuje się już intencji autora tekstu, nie może być mowy o interpretacji. Interpretacja zatem ma polegać na odszukaniu intencji (ustawodawcy, stron umowy, składającego oświadczenie woli itd.). Jeśli „interpretator” zaprzestaje poszukiwania intencji, i podejmuje inne zabiegi, czyni cokolwiek innego, ale nie interpretuje. Oczywiście w ramach tego opracowania, nie sposób przedstawić wszystkich stanowisk zajmowanych przez przedstawicieli doktryny teorii prawa i konfrontować ich ze stanowiskami przyjmowanymi w prawie prywatnym. Nie taki jest bowiem cel tego opracowania.

Jednak konfrontacja stanowiska, zgodnie z którym interpretacja nie jest niczym innym, jak odszukaniem intencji autora tekstu z ostatnio przyjętymi rozwiązaniami dotyczącymi interpretacji umów w aktach prawa modelowego i CESL, skłania do postawienia kilku pytań: czy interpretacja umów jest dotknięta metodologicznym błędem powtarzanym co najmniej od czasu uchwalenia Konwencji wiedeńskiej o umowach międzynarodowej sprzedaży towarów z 1980 r.? Czy rozwiązania przyjmowane kolejno w UPICC, PECL, Zasadach TRANS-LEX, DCFR, *Feasibility Study*, CESL są dotknięte tym samym błędem, który stanowi kalkę błędu pierwotnego²⁷? Czy „błądzą” również ustawodawcy krajowi, którzy przy opracowaniu nowych kodyfikacji wzorują się na rozwiązaniach modelowych²⁸? Czy „błądzi” Szkoła Komisja Prawa, która w raporcie dotyczącym interpretacji umów z 2011 r.²⁹ dokonała analizy własnego prawa w kontekście nowych rozwiązań modelowych (w szczególności DCFR) i nadal uważa interpretację obiektywną za interpretację funkcjonalną³⁰? To samo pytanie można zadać w odniesieniu do oświadczenia przygotowanego przez

---

²⁶ Mam tu na myśli w szczególności monografię Z. Tabora, W poszukiwaniu, i cytowanych przez niego autorów (głównie amerykańskich), na których poglądy autor się powołuje dla uzasadnienia swojego stanowiska dotyczącego znaczenia „intencji” prawodawcy przy interpretacji ustawy; zob. także Z. Tabor, T. Pietrzykowski, *Does Theory*, s. 15 i n.

²⁷ Polemikę z poglądami odmawiającymi interpretacji polegającej na stosowaniu dyrektyw obiektywnych miana interpretacji podejmuję w opracowaniu: Introduction („Interpretation” in private law), [w:] *Interpretation in Polish, German and European Private Law*, B. Heiderhoff, G. Žmij (red.), Monachium 2011, s. 3 i n.

²⁸ Por. np. rozwiązania przyjęte w art. 84–92 projektu I Księgi KC (opublikowanego w: Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego działająca przy Ministrze Sprawiedliwości, Księga I), a także rozwiązania przyjęte w nowym czeskim KC, który wejdzie w życie 1.1.2014 r.

²⁹ *Scottish Law Commission, Review on Contract*. Bliżej zob. P. Hellwege, *Der DCFR als Grundlage für eine Revision und Kodifikation des schottischen Vertragsrechts? – Eine erste Bestandsaufnahme am Beispiel der Vertragsauslegung*, ZeUP 2013, Nr 1, s. 88 i n.

³⁰ Bliżej na ten temat P. Hellwege, *Der DCFR*, s. 100 i n.

Europejski Instytut Prawa (*European Law Institute*, dalej: ELI)³¹. Instytut ten w swym oświadczeniu odnoszącym się do interpretacji umów, w którym zamieszczono propozycje zmian regulacji przyjętej w CESL, nie zaproponował zmiany, polegającej na rezygnacji z kombinowanej metody interpretacji i obiektywnych kryteriów służących odczytaniu znaczenia postanowień umownych³². W zaproponowanych rozwiązaniach dotyczących interpretacji umów nie odstąpiono od rozwiązań wypracowanych w aktach prawa modelowego ani w CESL.

Odpowiedzi na te pytania będą przewijały się w całym opracowaniu, w szczególności we fragmentach dotyczących metody kombinowanej (subiektywno-obiektywnej), obiektywnej dyrektywy interpretacyjnej oraz szczegółowych dyrektyw interpretacyjnych. Uprzedzając już wnioski końcowe, przyjmuję założenie, że brzytwa Ockhama nie znajduje zastosowania do metody obiektywnej oraz obiektywnych dyrektyw interpretacyjnych, które postrzegam jako funkcjonalne narzędzia interpretacyjne, ułatwiające organowi orzekającemu interpretację umów w prawie prywatnym. Narzędzia te są niezwykle pomocne, ale nie zwalniają interpretatora z wysiłku intelektualnego, który powinien być podjęty dla uzasadnienia decyzji interpretacyjnej, w szczególności wtedy, gdy interpretujący wybiera jedno znaczenie postanowienia umownego z wielu możliwych.

Opracowanie to nie predestynuje do teoretycznego studium dotyczącego interpretacji z perspektywy teorii i filozofii prawa. Uwagi dotyczące interpretacji są czynione z punktu widzenia osoby zaangażowanej w badania mające za przedmiot prawo prywatne. Stąd rozważania dotyczące podstawowych dla rozważanej problematyki pojęć nie mają z założenia charakteru wyczerpującego, gdy chodzi o teorię prawa. Wyjaśnienie pojęcia interpretacji czynione jest zatem z uwzględnieniem rozwiązań dotyczących interpretacji w aktach prawa modelowego, Konwencji wiedeńskiej z 1980 r. (CISG) oraz wspólnego europejskiego prawa sprzedaży (CESL). Innymi słowy, pojęcie to zostanie zdefiniowane z perspektywy rozwiązań przyjmowanych w prawie prywatnym.

---

³¹ *European Law Institute*, Statement of the European.

³² Por. art. 58–65 CESL oraz art. 56–60 CESLmodELI po zmianach zaproponowanych przez *European Law Institute* w oświadczeniu, o którym mowa w przypisie poprzednim.

§ 2. Dwa pojęcia dotyczące umów: interpretacja i konstrukcja – uwagi ogólne

Zarówno w doktrynie polskiej³³, jak w i doktrynie państw Europy kontynentalnej (*civil law systems*) odnoszącej się do prawa prywatnego nie czyni się rozróżnienia na interpretację umów (*interpretation of contracts*) i konstrukcję umów (*construction of contracts*). Termin *construction* nie występuje również w aktach prawa jednolitego. Stąd jest on praktycznie niespotykany w piśmiennictwie dotyczącym europejskiego prawa umów³⁴. Autorzy zgodnie posługują się terminem „interpretacja” (*interpretation, interprétation, interpretazione, interpretación, Auslegung/Interpretation*³⁵, *uitleg*)³⁶.

Pojęcie *construction* pojawia się natomiast w piśmiennictwie z zakresu teorii prawa³⁷. Jeśli chodzi o prawo prywatne odnoszące się do umów, termin ten przyjmowany jest obok pojęcia *interpretation* głównie przez autorów z kręgu *common law*³⁸. Nie jest jednak tak, że termin *construction* jest powszechnie przez nich używany³⁹. Pojęcie *construction* nie jest też przez wszystkich autorów rozumiane jednolicie. Niektórzy autorzy widzą sens odróżniania obu terminów

---

³³ Zob. w szczególności terminologię przyjmowaną w monografiach przez: Z. Radwańskiego, Wykładnia; J. Jędrzejewska, Koncepcja. Zob. także P. Machnikowski, Prawne instrumenty, s. 124 i n.; tenże, [w:] Kodeks cywilny. Komentarz (2013), s. 164 i n. oraz M. Romanowski w opracowaniach dotyczących wykładni umów w PECL pt: Ogólne reguły wykładni kontraktów w świetle zasad europejskiego prawa kontraktów a reguły wykładni umów w prawie polskim, PPH 2004, Nr 8; Szczegółowe reguły wykładni kontraktów w świetle zasad europejskiego prawa kontraktów a reguły wykładni umów w prawie polskim, PPH 2004, Nr 9.

³⁴ Por. jednak K. Zweigert, H. Kötz, Introduction to Comparative Law, wyd. 3, Oxford 1998, s. 400, którzy Rozdział 30 zatytułowali „The Construction of Contracts”, rozumiejąc przez pojęcie konstrukcji: *process of determining the meaning of ambiguous or incomplet expressions*.

³⁵ W języku niemieckim używane są zamiennie terminy *Auslegung* oraz *Interpretation*, przy czym ten drugi jest traktowany jako bardziej współczesny.

³⁶ Zob. np. E. Clive, Interpretation, [w:] European Contract Law: Scots and South African Perspectives, H.L. MacQueen, R. Zimmermann (red.), Edinburgh 2006, s. 176 i n.; J.H. Herbots, Interpretation of Contract, [w:] Elgar Encyclopedia of Comparative Law, J.M. Smits (red.), Cheltenham-Northampton 2006, s. 236 i n.; N. Kornet, Contract 2006; C.W. Canaris, H.Ch. Grigoleit, Interpretation, s. 587 i n.

³⁷ Zob. Z. Tobor, W poszukiwaniu, s. 16–19 i piśmiennictwo cytowane przez tego autora.

³⁸ Tak np. w swojej monografii G. McMeel, The Construction of Contracts. Interpretation, Implication and Rectification, wyd. 2, Oxford 2011.

³⁹ Por. np. K. Lewison, The Interpretation of Contracts, wyd. 5, London 2011, który posługuje się wyłącznie terminem *interpretation*. Podobnie K. Lewison wraz z D. Hughes'em w opracowaniu dotyczącym prawa australijskiego pt. The Interpretation of Contracts in Australia, Sydney 2012. Zob. także R.H. Warner, All Mixed Up About Contract: When Is Contract Interpretation A Legal Question And When Is It A Fact Question?, Virginia LBR 2010, t. 5, Nr 1, s. 83 i n.; A. Schwartz, J. Watson, Conceptualizing Contractual Interpretation, Journal of Legal Studies, January 2013, s. 1 i n.

i związanych z nimi pojęć⁴⁰, inni nie widzą takiej potrzeby. Ci ostatni traktują je zamiennie⁴¹. Znamiennie jest, że wśród autorów, którzy nie przywiązują wagi do różnicy znaczeniowej między *interpretation* a *construction*, są autorzy, którzy preferują pierwszy z tych terminów i nim się posługują w swoich opracowaniach⁴², oraz autorzy, którzy posługują się drugim z nich⁴³.

W dalszej części opracowania posługuję się terminem „interpretacja” (*interpretation*). W związku z tym, czynności podejmowane w ramach tzw. *construction* (w rozumieniu autorów, którzy widzą sens rozróżniania obu pojęć) rozważam zasadniczo w ramach interpretacji bądź innych mechanizmów, które nie zawsze od interpretacji z łatwością można oddzielić. Mam tu na myśli np. uzupełnianie treści czynności prawnej o skutki wynikające z kryteriów określonych w przepisach prawa (tj. przez ustawę, zwyczaj lub różnie brzmiące klauzule generalne)⁴⁴. Dotyczy to na przykład tzw. interpretacji uzupełniającej (*constructive interpretation, ergänze Auslegung*) czy instytucji przyjmowanej powszechnie w systemach *common law* oraz niektórych aktach prawa jednolitego, tj. *implied terms*⁴⁵. Interpretacja uzupełniająca jest natomiast postrzegana przez niektórych jako interpretacja, przez innych zaś jako konstrukcja. Stosujący prawo w praktyce nie rozważają, czy dokonują interpretacji czy konstrukcji⁴⁶. Wydają bowiem orzeczenie, podając podstawę prawną swojej decyzji. Dość powszechne jest stanowisko, zgodnie z którym nakreślenie wyraźnej granicy między obiema instytucjami nie jest proste. Nie wydaje się to zresztą niezbędne⁴⁷. Interpretacja jest bowiem dość szczególną i subtelną aktywnością i trudno utrzymywać tezę o konieczności jej oddzielenia od innych aktywności

⁴⁰ Tak np. E. W. Patterson, *The Interpretation and Construction of Contracts*, CLR 1964, t. 64, Nr 5, s. 833–865; K. Zweigert, H. Kötz, *Introduction*, s. 400 i n. Por. też D. Charny, *Hypothetical Bargains: The Normative Structure of Contract Interpretation*, Michigan LR 1990/1991, Nr 89, s. 1816.

⁴¹ Tak np. posługiwanie się przez siebie tymi terminami wyjaśniają K. Lewison, D. Hughes, *The Interpretation*, s. 1, 135–136; G. McMeel, *The Construction*, s. 14 oraz C. Mitchell, *Interpretation of Contracts*, London–New York 2007, s. 26–27.

⁴² Zob. piśmiennictwo z przyp. 39.

⁴³ Zob. np. opracowanie K. Zweigert, H. Kötz, *Introduction*, s. 400 i n., w którym rozdział 30 zatytułowano „The Construction of Contracts”.

⁴⁴ Por. np. art. 56 polskiego KC, art. 1374 włoskiego KC, § 204 US Restatement, *Contracts* 2d. Bliżej zajmują się tym w opracowaniu: Klauzule generalne a wykonanie zobowiązania (z uwzględnieniem koncepcji systemu klauzul generalnych w projekcie KC), [w:] Zaciąganie i wykonywanie zobowiązań, E. Gniewek, K. Górską, P. Machnikowski (red.), Warszawa 2010, s. 334–338.

⁴⁵ Por. np. art. 4.8 UPICC.

⁴⁶ Zwraca na to uwagę C. Mitchell, *Interpretation*, s. 27. Por. także sprawę *Shogun Finance v. Hudson* [2003] UKHL 62, w której z wypowiedzi Lorda Phillipsa wynika, że interpretacja polega na podjęciu czynności zmierzających do określenia znaczenia umowy będącej źródłem stosunku prawnego oraz jej skutków. Wybiega zatem znacznie poza ustalenie tego, co strony uzgodniły.

⁴⁷ Tak słusznie K. Zweigert, H. Kötz, *Introduction*, s. 405, którzy zresztą posługują się terminem *construction*. Ujmują go jednak jednolicie. Podobnego zdania jest C. Mitchell, *Interpretation*, s. 27.

prowadzących do określenia skutków umowy w zakresie jej treści, tj. praw i obowiązków stron umownego stosunku prawnego⁴⁸.

Konieczne jest również zastrzeżenie, że terminu „interpretacja” używam zamiennie z terminem „wykładnia”. Nie dopatrzę się różnicy znaczeniowej między nimi. Stanowisko to jest zresztą powszechnie przyjmowane w piśmiennictwie z zakresu prawa prywatnego⁴⁹. Podobnie we współczesnym prawnoznawstwie został ukształtowany i utrwalony pogląd o zamienności znaczeniowej obu terminów⁵⁰. Również KKPC rozważała, który termin przyjąć w projekcie Księgi I KC w Tytule IV, Dziale II. W obowiązującym art. 65 KC nie występuje żaden z tych terminów. Ostatecznie przy opracowywaniu przepisów projektu Księgi I KC przeważyły głosy opowiadające się za posłużeniem się w projekcie terminem „interpretacja”, jako pojęciem, które jest współcześnie częściej używane i powszechnie zrozumiałe. Przedstawiciele doktryny prawa zajmujący się interpretacją oświadczenia woli i innymi instytucjami prawa prywatnego (w zakresie analizy normujących je przepisów) posługują się również tymi terminami zamiennie⁵¹.

§ 3. Pojęcie, cel i przedmiot interpretacji (*interpretation*)

W prawnoznawstwie termin „interpretacja” jest używany w dwóch różnych znaczeniach. Po pierwsze, interpretację rozumie się jako proces złożony z zespołu określonych czynności podejmowanych w celu osiągnięcia rezultatu, tj. przypisania danemu wyrażeniu, zwrotowi, postanowieniu umownemu określonego znaczenia⁵². W teorii prawa proces ten określa się mianem wykładni pragmatycznej. Po drugie, przyjmuje się, że termin „interpretacja” oznacza rezultat czynności interpretacyjnych i oznacza jakieś treści przypisywane interpretowanym wyrażeniom. W tym znaczeniu wykładnia jest kwalifikowana jako wykładnia apragmatyczna⁵³.

---

⁴⁸ Por. C. Mitchell, *Interpretation*, s. 27.

⁴⁹ Bliżej na temat relacji między terminami: wykładnia i interpretacja zob. M. Zieliński, Z. Radwański, *Wykładnia prawa cywilnego*, SPP 2006, Nr 1, s. 4–5.

⁵⁰ Tamże, s. 5.

⁵¹ W odniesieniu do art. 65 KC obu terminów używa zamiennie np.: M. Safjan, [w:] *Kodeks cywilny*, t. I, Komentarz do artykułów 1–449¹¹, K. Pietrzykowski (red.), Warszawa 2005, s. 293–299; A. Janiak, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz LEX*, t. I. Część ogólna, A. Kidyba (red.), Warszawa 2012, s. 420–435; P. Machnikowski, [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz* (2013), s. 164–168.

⁵² Por. J. Wróblewski, *Pragmatyczna jasność prawa*, PiP 1988, Nr 4, s. 3, 4.

⁵³ Tak M. Zieliński, Z. Radwański, *Wykładnia*, s. 5.

W prawie prywatnym zaproponowano identyczne rozumienie pojęcia interpretacji. Obu jej rodzajów nie określono jednak w tym przypadku mianem pragmatycznej i apragmatycznej⁵⁴. W odniesieniu do interpretacji oświadczenia woli, umowy bądź innego prawnie doniosłego zachowania się podmiotu prawa, można zatem rzec, że działanie interpretacyjne ma charakter działania skutkowego. Doniosłość ma zaś taki proces interpretacji, który skutecznie zakończony jest ustaleniem znaczenia interpretowanego zwrotu⁵⁵. Innymi słowy, interpretacja oświadczenia woli, umowy bądź innego prawnie doniosłego zachowania się stanowi zespół czynności (ujmowanych jako proces) prowadzących do ustalenia znaczenia wypowiedzi (objętych tymże oświadczeniem woli bądź umową) albo innego zachowania się⁵⁶. W piśmiennictwie europejskim przyjmowane jest również szersze rozumienie interpretacji w odniesieniu do umów. Otóż interpretacja nie ogranicza się wyłącznie do ustalenia znaczenia postanowień umownych na podstawie tego, co strony oświadczyły. Obejmuje bowiem także określenie skutków prawnych umowy, wynikających z innych – niż oświadczenie woli – źródeł⁵⁷.

Ponadto, jak już wspomniano, mianem interpretacji bywa również określany sam rezultat⁵⁸, tj. znaczenie ustalone na podstawie zastosowania określonych w sposób normatywny reguł (dyrektyw) wykładni, które są powiązane z określonymi wartościami⁵⁹. Najczęściej jednak interpretacja jest rozumiana jako proces obejmujący czynności zmierzające do ustalenia znaczenia umowy bądź oświadczenia woli lub innego zachowania się (interpretacja *sensu stricto*)⁶⁰. Pojęcie to jest także w niektórych systemach prawnych rozpatrywane łącznie z określeniem skutków prawnych⁶¹, tj. praw i obowiązków stron wynikających

---

⁵⁴ Tak Z. Radwański, Wykładnia, s. 13, 17–18.

⁵⁵ Tak M. Zieliński, Z. Radwański, Wykładnia, s. 5.

⁵⁶ Por. Z. Radwański, [w:] System Prawa Prywatnego, t. 2 (2008), s. 39–40; P. Machnikowski, [w:] Kodeks cywilny. Komentarz (2013), s. 164.

⁵⁷ Zwracają na to uwagę w prawnoporównawczych opracowaniach: J.H. Herbots, Interpretation, s. 325 oraz C.W. Canaris, H.Ch. Grigoleit, Interpretation, s. 594–595.

⁵⁸ Zdaniem Z. Radwańskiego [Wykładnia, s. 17–18; *tenże*, [w:] System Prawa Prywatnego, t. 2 (2008), s. 37], postrzeganie wykładni jako rezultatu procesu wykładni „polegającego na wyjaśnieniu w postaci zwerbalizowanej interpretowanego przedmiotu” nie jest przydatne.

⁵⁹ Por. T. Gizbert-Studnicki, Język prawny z perspektywy socjolingwistycznej, Warszawa–Kraków 1986, s. 116.

⁶⁰ Stanowisko to znajduje normatywny wyraz w definicji *interpretation* przyjętej w § 200 Restatement, Contracts 2d, zgodnie z którą: Interpretation of a promise or agreement or a term thereof is the ascertainment of its meaning. Zob. The American Law Institute, Restatement of Law, Second, Contracts 2d, St. Paul 1981, § 200.

⁶¹ Bliżej zajmują się tym w Rozdziale IV.